

In Memoriam Theo Krans (1936 – 2022)

Bijdrage Peter van Tongeren

Ik leerde Theo Krans kennen op het Geologisch Instituut (Garenmarkt, Leiden) tijdens de eerste maanden van het studiejaar 1969 / '70. Hij was daar medewerker van de afdeling Stratigrafie & Paleontologie o.l.v. prof. A. Brouwer en o.m. belast met het verzorgen van het verplichte 1ste-jaars college 'Algemene Paleontologie'.

Theo bleek een intelligente en aimabele leraar te zijn. Daarnaast was hij ook erg gedreven de aankomende studenten te helpen zowel hun studieduur, als hun studiekosten enigszins te beperken. Deze bovengenoemde twee 'items' – indertijd bij elke studierichting en universiteit sterk onder de aandacht – werden destijds in Leiden bij de Studie Geologie o.a. 'aangepakt' door de vele verplichte 1ste-jaars (richtings)colleges in pakketgroepen en diverse tijdspannen te clusteren. Tevens werden door de betreffende leraren in de diverse geologische studierichtingen syllaby gemaakt en uitgereikt, teneinde de aanschaf van (dure) vakliteratuur te beperken of zelfs te vermijden.

Theo bleek een gedreven en enthousiaste promotor van deze vernieuwende, meer flexibele werkwijze en wist e.e.a. goed toe te passen. Niettemin kostte het hem - en zijn collega-medestanders – nog flink wat moeite en doorzettingsvermogen om e.e.a. op correcte en 'legale' wijze in de dagelijkse onderwijsstromen te officialiseren. Het heeft vele studenten (o.a. mijzelf) inderdaad werkelijk geholpen de (oorspronkelijk lange) studieduur te verkorten en derhalve sneller af te studeren.

Na beëindiging van mijn studie (voorjaar 1975) kwam Theo Krans opnieuw op mijn pad eind 1981. Een in Canada ontvangen advertentie (weekend NRC) meldde een well-site vacature bij het net gestarte Onderzoek Nederlandse Kolenvoorkomens bij de hoofdafdeling Geologisch Bureau te Heerlen (GBH). Dit bleek het onderdeel voor het Mijnbouw- en Carboononderzoek van de Nederlandse Rijksgeologische Dienst (RGD). Ik solliciteerde, werd aangenomen en Theo bleek daar de baas van deze hoofdafdeling én daarmee tevens leider van 'het Kolenproject'.

Theo leidde dit project met enthousiasme en kennis en zorgde er ook voor dat hij een gedegen geologische groep om zich heen kreeg die op de vele en diverse vragen een goed en adequaat antwoord kon geven. Deze vragen variëerden van sedimentologische, tectonische, koolpetrografische, palynologische en/of paleobotanische (strata-ouderdommen) problemen, tot ook geofysische (seismische) en boortechnische zaken. Naast de controle en 'managing' van deze 'geologisch inhoudelijke' zaken, hield hij zich ook voortdurend bezig met de financiële en contractuele kanten van dit (- en vogende -) project(en). Tevens toonde hij zich op het sociale vlak een empathisch doch opgeruimd mens met zowel vrolijke als strenge kanten. Het project eindigde begin 1986.

Naast bovengenoemd 'Kolenproject' moeten zeker ook nog de volgende (grotere) projecten van het GBH onder zijn leiding worden genoemd:

- Het zgn. OPAC-project (EZ / NEOM). Een project naar mogelijkheden in het Onder Carboon (Dinantiaan) van zuid-Limburg voor een 'Ondergrondse Pomp Accumulatie Centrale'. Ook dit werd, met het aangeven van een geschikte locatie, eind '87 succesvol afgerond.
- Het zgn. De Lutte-project (RGD / NAM). Dit was een gecombineerd gaswinning-/ stratigrafisch verkenningsproject (dikte en sedimentaire ontwikkeling v/h Westfaaliaan D; aardgas in het Westfaaliaan C). De technisch succesvolle beëindiging was reeds in 1989. De meer wetenschappelijke resultaten en verschillende internationale publicaties volgden vooral in een aantal jaren daarop.
- Tijdens al deze lopende projecten werd onder Theo's supervisie door enkele medewerkers van het GBH / RGD ook gewerkt aan het starten, opbouwen en certificeren van een professioneel kool-petrografisch laboratorium ten dienste van zowel de RGD zelf als voor (particuliere) maatschappijen.

- Ook zagen onder zijn ‘GBH-bewind’ talloze - deels internationale - wetenschappelijke paleobotanische, palynologische, sedimentologisch/stratigrafische en koolpetrografische artikelen het licht; werden de collectie(s) van het Geologisch Museum uitgebreid en was er een bloeiende (internationale) uitwisseling van de GBH-bibliotheek gaande met allerhande instellingen op geologisch terrein.
- Ook hield Theo op het GBH toezicht op het adequaat en werkbaar functioneren van de afdelingen Hydrogeologie (GBH) en Kartering van de Ondiepe Ondergrond van zuid-Limburg (viel onder de RGD in Haarlem). Deze beide afdelingen waren eveneens in de gebouwen van het GBH gevestigd.

Gedurende de jaren ‘90 poogden het ministerie van EZ alsmede de directie van haar RGD-dienst het GBH op te heffen om het bij het Haarlemse hoofdkantoor onder te brengen vanwege een vermeende betere efficiëntie.

Theo Krans en zijn staf waren hier fel tegen en poogden het GBH als aparte Limburgse hoofdafdeling voor de RGD te behouden. Er werd hiertoe zelfs een voormalig mijngebouw (hoofdkantoor van de Oranje Nassau-I) geheel gerenoveerd als nieuw onderkomen (midden jaren ‘90). Deze nieuwbouw is zelfs nog enkele jaren betrokken geweest.

Dit alles mocht echter niet baten tegen de ‘verplaatsingsplannen’, en toen ook nog TNO ten tonele kwam die graag de rijksopdracht van de RGD samen met diezelfde dienst van EZ wilde overnemen (en toch al voornamelijk boven de rivieren in Nederland opereerde) moest de overnamestrijd door Theo en een groot deel van de geologische staf uiteindelijk worden gestaakt.

Eind 1996 (?) nam Theo ontslag bij de RGD en werd Algemeen Directeur bij grindwinningsgroep(en) te Panheel.

Zelf bleef ik nog tot eind ‘98 ‘halfweeks’ ingedeeld bij de RGD in Haarlem. Dat liep al sinds ‘95. Toen ging ook ik naar een andere baan. Voor de andere geologen uit Heerlen en een aantal medewerkers gold in het volgende jaar hetzelfde. Hoewel Theo en ik elkaar op onregelmatige tijden bleven bezoeken, soms met onze vrouwen ‘uit eten gingen’ en elkaar af en toe ‘geologische’ raad gaven, verwaterde het contact met elkaar toch ook enigszins.

Van de Panheel-tijd van Theo weet ik slechts dat hij ook daar zijn werkzaamheden prima uitvoerde, bij zijn medewerkers geliefd was en dat ze hem waardeerden. Zijn contacten in de internationale (grind)wereld, maar ook in Den Haag (EZ) werden in Panheel zeer op prijs gesteld.

Zelf vond hij het heel prettig weer regelmatig thuis (Neerharen, België) te zijn en zich aan zijn vrouw, kinderen en andere familie en vrienden te wijden. Niettemin miste hij toch wel de buitenlandse PR-reizen die de RGD-baan hem vroeger bood. Ik herinner me dat hij, vanwege zijn lange benen, graag in het vliegtuig aan het gangpad wilde zitten. Dan zei hij bv: Peter, jij zit aan het raam en ik aan de stewardessen!

Op een andere gezamenlijke reis naar een Carbooncongres in China, dachten de Chinezen – vanwege de internationale bekendheid van het Geologisch Bureau Heerlen – dat hij de directeur van de Rijks Geologische Dienst van Nederland was! Hij kwam met zijn ‘begroetingspeech’ tot de Chinese gastheren daar zelfs op de staatstelevisie!

Thuis speelde hij regelmatig weer op de piano, maakte wandelingen met hond en familie, en vond zo na een lange periode van ergernis en strijd weer de rust die hij op het eind van zijn GBH-loopbaan vaak had moeten ontberen.

Evenals mijn toenmalige collegae, ben ik blij dat ik hem heb mogen leren kennen. Op zowel sociaal, menselijk, als op geologisch en managing gebied heb ik veel van hem geleerd. Maar hij was vooral een aangename en fantastische vriend...

Peter van Tongeren

goud lokt weer

AD 27 augustus 1983

• **DOOR EULKE BOORGATEN** priemen stalen pijpen tot vijfhonderd meter diepte. Geoloog P. van Tongeren (links) en collega dr. Th. Krans schatten dat er vierduizend miljoen ton steenkool in de Nederlandse bodem zit.

„Interaard zijn dit ramingen, maar wij gaan toch naar vierduizend miljoen ton steenkool. De twaalf Limburgse mijnen haalden in zeventig jaar mijnbouw zeshonderd miljoen ton boven de grond. Bijna zeven keer zoveel zit er nog in de grond,” rekent Krans voor.

Voorzichtig wordt de ge-

loog als de vraag valt: „De mijnen weer open?” Krans: „Dat zal een politieke beslissing zijn. Als geoloog wil ik daar niet op antwoorden. Maar ja, je kunt je ook afvragen waarom laat de regering dit onderzoek doen als ze al besloten zou hebben om nooit meer een mijn in Nederland te openen!”

Wel erkent hij dat Neder-

land, in vergelijking met het buitenland en dan vooral West-Duitsland, Engeland en Frankrijk, een achterstand in de mijnbouw heeft opgelopen. „Opnieuw beginnen met mijnbouw wordt daardoor moeilijker en duurder.”

In het buitenland wordt in de mijnen met robots gewerkt. Enorme stalen armen die diep in de mijn de steenkool ver-

gruizen, waardoor de steenkool naar de oppervlakte kan worden gezogen.

De inspiraties van Theo Krans

Peter Westbroek

Theo Krans begon zijn geologiestudie in 1955, en ik kwam een jaar later aan. In die begintijd waren we allebei nog wat stille jongens, maar vanaf 1964 waren we ineens nauw op elkaar aangewezen. Het instituut aan de Garenmarkt werd uitgebreid met de aanpalende meisjes-HBS uit vroegere tijden en tijdens de verbouwing waren wij met een groepje paleontologen ingekwartierd in de nok van kledingmagazijn Zurloh, Breestraat 130-132. Die geïsoleerde positie had een fantastische uitwerking. We konden ons helemaal concentreren op onze fossielen en hoefden ons niet meer te bemoeien met al die andere geologen. Theo's bijzondere kwaliteiten kwamen toen aan het licht. Hij werd de natuurlijke leider van de club, zonder enige formele bemoeienis van hogere sferen. In die tijd waren de paleontologen vooral gespitst op de biostratigrafische toepassing. De fossielen werden opgespitst in soorten die dan een indicatie gaven van hun relatieve ouderdom. Wij specialiseerden ons in devonische brachiopoden die we in Cantabrië hadden verzameld, Theo in de spiriferen (die leken op de snorren van oudere heren) en ik in knikkervormige rhynchonelliden.

Toen kreeg Theo een ingeving die ons werk in een heel andere richting zou sturen. Terloops had hij ontdekt dat zijn schelpen tot in de kleinste details waren gepreserveerd. Verbijsterend! Dat was paleontologische informatie waar niemand ooit naar had gekeken. Konden we uit de microstructuren te weten komen hoe die devonische beestjes ooit hadden geleefd, hoe ze hun schelpen hadden gevormd? Onmiddellijk zorgde Theo voor de meest geavanceerde binoculairs en microscopen. Hij introduceerde allerlei nieuwe technieken en zo zaten we elke werkdag urenlang te staren naar al die fijne structuren. En waarachtig, iedere dag bracht nieuwe ontdekkingen. Stap voor stap kwamen onze brachiopoden tot leven. Uit de positie van de fibers waaruit de schelpen bestonden kon je opmaken hoe de vergankelijke weefsels de karakteristieke ribbels en groeilijnen hadden gevormd die de buitenkant decoreerden. Niemand had zich ooit afgevraagd hoe de inwendige kalkspiraal van een spirifer was gegroeid, maar Theo vond het antwoord: de omhullende weefsels zetten aan de buitenkant kalk af en losten het weer op aan de binnenkant. Ik kan zo wel doorgaan, maar als je er meer van wilt weten moet je zijn proefschrift maar bestuderen. Hij is er *cum laude* op gepromoveerd.

We voelden ons pioniers van de wetenschap, daar in die zolder van Zurloh. En de sfeer was navenant. Als we even pauzeerden kwamen de gekste verhalen los. Theo was een meester-verteller. Hij introduceerde ook sigarengerook en schatergelag. De lucht stond blauw van de dampen. Ach die goeie Theo! Nu is hij zelf overgegaan naar het rijk der fossielen. Ik mis hem, maar zal hem spoedig volgen. Zand erover!

(zie onder nog 2 foto's)

Theo (Jaarmentor) in 1997 bij de reunie van het jaar 1973

Theo en Carmen bij zijn afscheidsreceptie van de grindwinningsgroep te Panheel